

INSÄNDARE. Socialtjänsten förstår inte att de inte förstår. De förstår inte hur en objektiv och saklig utredning kring barn som placeras i familjehem skall göras. En av orsakerna är att socialsekreterarna inom socialtjänsten saknar tillräcklig utbildning och kompetens. En annan är att socialtjänsten saknar insyn, och utan insyn är risken stor att systematiska fel tillåts fortsätta; undermåliga utredningar går under radarn. De som drabbas hårdast är de barn som familjehemsplaceras. De barn som socialtjänsten är satta att skydda, blir de som utsätts för nya trauman på grund av dessa brister, skriver familjehemsmamman Susanne Säfström-Markebjerg och familjehemspappan Daniel Säfström.

Med anledning av den pågående diskussionen om behovet av en Lex "Lilla hjärtat", att stärka familjehemsplacerade barns rätt och den nödvändiga lagändring som behöver komma till stånd för att uppnå detta samt översynen av socialtjänstlagen enligt kommittédirektiv 2017:39, "Översyn av socialtjänstlagen", önskar vi framföra ett antal tankar som vi har i sammanhanget. Vi vill samtidigt ta tillfället i akt och framföra synpunkter på socialtjänsten som är den myndighet som skall skydda utsatta barn och som har att följa lagar, riktlinjer och rekommendationer. Vi gör detta i egenskap av familjehem/jourhem/kontaktfamilj och utifrån den erfarenhet i kontakten med socialtjänsten som det har fört med sig, men också som yrkespersoner där en av oss arbetar som skolkurator och samtalsterapeut (fil.kand. psykologi) med 20 års erfarenhet av behandling av barn, ungdomar och vuxna inom privat-, kommunal-, och i region Stockholms regi, medan den andra av oss är jurist och arbetar dagligdags med juridiska spörsmål och har så gjort i 15 år.

För att säkerställa förutsägbarhet, likvärdighet, jämlikhet, jämställdhet, rättssäkerhet samt saklighet och objektivitet inom socialtjänsten, och för att komma till rätta med de brister på individ- och organisationsnivå som vi menar finns inom socialtjänsten, behöver följande göras:

1. Gör om socionomutbildningen från grunden, från en generalist- till en expertutbildning likt juristprogrammet, med en fördjupningsdel innefattande praktik inom bland andra områdena barn, äldre, ekonomi och juridik beroende på vilket av dessa som socionomstudenten önskar arbeta inom efter examen. Säkerställ därmed att utredningar och handläggning utförs sakligt och objektivt, så att barnet som är föremål för utredningen inte far illa på grund av bristande utbildning och inkompetens hos socialtjänstens socialsekreterare.
2. Låt yrkesgruppen socialsekreterare bli legitimationsgrundande i likhet med yrkeskårerna läkare och psykologer, så att misskötsel och tjänstefel kan innebära varningar och indragning av legitimation. Idag finns möjligheten att anmäla socialtjänstens handläggare till polisen för tjänstefel med fängelse i straffskalan, men det behövs ett steg innan dess.
3. Låt Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ändras till Socialtjänstinspektionen (SI). En myndighet som skall ha behörighet att kontrollera och granska, och i samband med

regelbunden tillsyn och kvalitetsgranskning ge socialtjänsten råd och vägledning om vad som behöver justeras utifrån rådande lagstiftning och riktlinjer. Socialtjänstinspektionen (SI) skall ha mandat att utdöma sanktioner om socialtjänsten inte förbättrar sin verksamhet. Om socialtjänsten trots uppmaning att rätta sig inte gör det, kan SI besluta om vite eller andra åtgärder på kommunens bekostnad. Om inte heller den sanktionen fungerar skall SI kunna ta över det operativa ansvaret till dess att bristerna är rättade. Den kvalitetsgranskning som SI utför, sammanfattas i en rapport där även goda exempel tas med och som andra socialtjänster kan ta del av.

4. Låt det bli ett krav från Socialstyrelsen att kommunernas socialförvaltningar skall anställa jurister, beteendevetare och psykologer, för att säkerställa att expertis finns inom organisationen fram till dess att kompetensen är tryggad.

Sammanfattningsvis, det största problemet är (alltså) att *socialtjänsten inte förstår att de inte förstår*. Det menar vi har sin orsak i en allvarlig kompetensbrist på individnivå och allvarliga systemfel på organisationsnivå. Genom dessa fyra punkter ovan menar vi att bristerna kan åtgärdas. Socialtjänsten som organisation har mycket lite insyn. I kraft av sitt ämbete besitter socialsekreterare mycket makt i form av sin myndighetsutövning. Denna myndighetsutövning har en mycket kraftfull inverkan på ett barns liv, väl och ve. Då kan det inte vara för mycket begärt att socialsekreterare har en gedigen universitetsutbildning bestående av djuplodande spetskunskap, att socialsekreterare inom socialtjänsten har legitimation som kan återkallas om de inte sköter sitt arbete, att socialtjänsten som organisation kan granskas och sanktioner införas om de inte följer lagar, riktlinjer och rekommendationer, och slutligen, att socialtjänsten behöver anställa jurister, beteendevetare och psykologer fram till dess att kompetensen finns tillgänglig att tillgå.

Ändra lagstiftningen – och gör om socialtjänst, socionomutbildning och kontrollmyndigheten

Ändra lagen nu och stärk därmed familjehemsplacerade barns rättigheter till en stabil och trygg uppväxt! Aldrig mer skall samhället stillatigande titta på medan ytterligare ett barn råkar ut för det som den 3-åriga flickan Esmeralda från Norrköping, kallad "Lilla hjärtat" gjorde (hädanefter kallat norrköpingsfallet). Men kom ihåg, ingenting kommer förändras om inte socialtjänsten görs om i grunden och därtill hörande socionomutbildning samt kontrollmyndighet (nuvarande IVO). För hur mycket ändringar som än görs i lagen är det fortfarande socionomer, inte jurister, som skriver utredningarna hos socialtjänsten, och de förstår inte att de inte förstår på grund av bristande kunskap. Socionomer är generalister, de är inte beteendevetare eller psykologer. Framför allt är de inte jurister. Socialsekreterarnas (läs socionomernas) utredningar missar därför viktiga rekvisit, (läs förutsättningar i lag) för att domstolen exempelvis skall fastslå ett LVU. Det är bland annat därför som familjehemsplacerade barn likt den 3-åriga flickan i norrköpingsfallet, fick flytta hem till sina biologiska föräldrar. För rekvisiten i lagen var inte uppfyllda och då kan inte domstolen göra annat än att döma som de gjorde. Det här är viktigt att komma ihåg, att våra domstolar dömer utifrån de underlag som presenteras. Domarna är experter på juridik, och i underlagen som socialsekreterarna delger rätten, avgör domstolen om förutsättningarna finns för att exempelvis fastställa ett LVU. Uppfylls inte rekvisiten i underlagen kan domstolen inte göra annat än att avslå socialnämndens begäran om fortsatt LVU.

För att säkerställa rättssäkra utredningar "som håller" i domstol, krävs att jurister gör dessa, inte socionomer, åtminstone fram till dess att kompetensen finns att rekrytera. Socionomprogrammet behöver göras om i sin helhet och på sikt kommer detta resultera i att nytexaminerade socionomer

besitter den spetskompetens som krävs för att säkerställa en lagenlig utredning av familjehemsplacerade barn. De ytterst ansvariga inom kommunen kan inte längre vara lekmän (läs fritidspolitiker), ofta utan utbildning och kompetens inom området de ansvarar för, utan det behöver istället vara personal - eller fritidspolitiker - med spetskompetens. Dessutom behöver IVO göras om till Socialtjänstinspektionen (SI) med långtgående befogenheter och rätt till insyn. Utöver det behöver socionomyrket vara legitimationsgrundande så att tjänstemän på socialtjänsten kan ställas till svars för felaktiga beslut och handläggande i form av indragen legitimation. Det är dags att socialtjänsten genomlysas och förändras. Det är ett systemfel som tillåts fortgå inför öppen ridå. Tjänstemännen inom socialtjänsten har samma bakgrund, samma utbildning, inte tillräcklig kunskap, mycket makt över människors liv i sin myndighetsutövande roll, och socialtjänsten som organisation har mycket lite eller ingen insyn, och de gömmer sig [ofta felaktigt] bakom sekretessen, vilket blir en perfekt grogrund för känslokorrupcion, maktmissbruk, och en ovilja till förändring. Detta systemfel medger att socialsekreterarna tillåts fortsätta med sina lagvidriga utredningar. Följden blir att de barn de är satta att skydda, far mycket illa, och som i norrköpingsfallet till och med mister livet.

Ett konkret, mycket sorgesamt exempel med den 3-åriga flickan från Norrköping

För att exemplifiera vad vi menar vill vi belysa domarna från Förvaltningsrätten och Kammarrätten i Jönköping avseende norrköpingsfallet, som vi har läst. Av dessa framgår ingenstans att socialtjänsten i sin utredning tagit in expertis inom beroendeområdet eller psykiatrin utifrån att den ene av bioföräldrarna hade ett beroende och den andra en psykiatrisk diagnos. Socialsekreterarna verkar inte heller ha rådgjort med psykolog utifrån Esmeraldas perspektiv. Enligt riktlinjerna från Socialstyrelsen skall socialtjänsten inhämta kunskap från andra professioner i de fall de själva inte besitter den. Socionomer är varken beroendeexperter, psykiatriker eller psykologer. Om socialtjänsten hade tagit in omdömen från expertis hade dessa kunnat fungera som en del av underlagen till domstolen, och kunnat föras fram som en besvärande omständighet avseende bioföräldrarnas omsorgsförmåga. Ett rekvisit i LVU-lagstiftningen hade uppfyllts och chansen för att Esmeralda hade fått stanna i familjehemmet hade ökat. Socialsekreterarna har istället siktat in sig på anknytningen mellan den 3-åriga flickan i Norrköping och hennes familjehemsföräldrar. Sedan tidigare finns det ett prejudikat från Högsta förvaltningsdomstolen om att detta inte skall tas hänsyn till när rätten avgör om ett barn ska flytta tillbaka till sina biologiska föräldrar eller stanna i familjehemmet, så det argumentet var dömt att misslyckas med från början. Så Kammarrätten i Jönköping hade inget annat att göra än att avslå socialnämndens begäran om ett fortsatt LVU.

Summering

Slutligen, om regering och riksdag inte ingriper och genomför en radikal förändring inom socialtjänst, socionomutbildning, och därtill hörande kontrollmyndighet, kommer vi om ett antal år konstatera att vi lät den största rättsskandalen i modern svensk historia utspela sig rätt framför våra ögon - utan att vi gjorde ett jota. De stora förlorarna är de mest utsatta barnen, de barn som socialtjänsten är satta att skydda. Skyddet för de mest utsatta i samhället kan inte få fortsätta vara en kommunal budgetfråga som avgörs av autodidakter. Vi accepterar inte att en hjärtoperation beslutas om av fritidspolitiker (som är noviser), och utförs av en allmänpraktiserande läkare. Däremot tillåter vi att vården av utsatta barn beslutas om av fritidspolitiker och utreds av socionomer med bristfällig utbildning. Detta måste ändras. Nu!

*Stockholm, 28 april 2020,
Susanne Säfström-Markebjör & Daniel Säfström*